

Лекция 12: Разпознаване на образи

Разпознаването на образи (РО) е една от функциите на човешкия мозък, които той осъществява сравнително бързо и леко. Същевременно моделирането на тази функция в компютърните системи е много тежка задача.

Често средствата за изкуствено разпознаване на образи се наричат “очи и уши” на компютърните системи. Без наличието на средства за РО е немислимо да се говори за изкуствен интелект при тези системи.

Основни определения

Образ се нарича всяко информационно отражение на някакъв обект, на неговите свойства и връзките между тях. Под свойства тук се имат предвид формата, големината, цветът, теглото, структурата и т.н. на съответния обект.

Разпознаването на образи е съвкупност от методи и средства за възприемане на обектите от околния свят.

Типични задачи от областта на разпознаването на образи са:

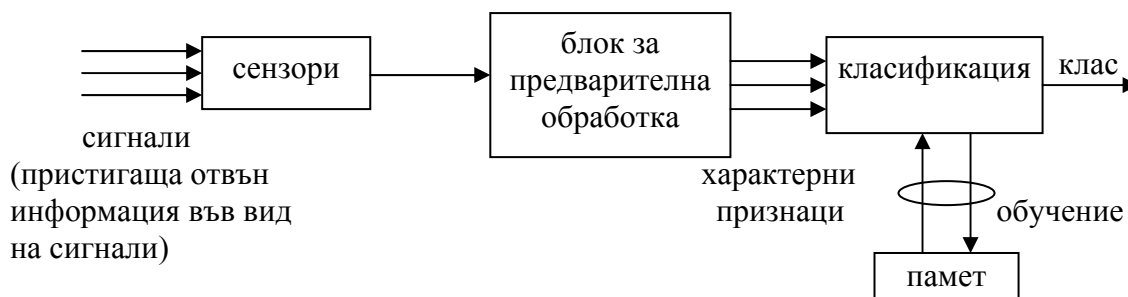
- четене на ръкописен и печатен текст;
- разпознаване на говорима реч;
- разпознаване на обекти от разстояние;
- определяне на местоположението и ориентацията на тримерни обекти от разстояние;
- разпознаване на тактилни образи и др.

По-нататък ще имаме предвид задачи, свързани с разпознаване на обекти, всеки от които се характеризира с определено множество от признаци. Всеки признак от своя страна се характеризира с някаква дефиниционна област (дефиниционен интервал). При решаване на задачи за разпознаване обикновено се разглеждат не всички признаци на съответните обекти, а само специално подбрано подмножество на *множеството на признаците*.

РО има пряко отношение към термина *класификация*. Както вече беше посочено, класификацията има два аспекта:

- *класифициране на даден обект*, т.е. идентифициране на класа, към който принадлежи той, чрез изследване на признаците или структурата на обекта;
- *създаване на описания на отделните класове* в разглежданата предметна област. В този случай се говори за обучение на съответната разпознаваща система.

Обща схема на система за разпознаване на образи (класификация)

Блокът за предварителна обработка включва филтри за изчистване на шумовете, получавани от самите сигнали или поради несъвършенствата на сензорите. След филтрирането на шумовете се формира множеството от характерните (най-съществените) признаци на разпознавания образ.

Блокът “памет” включва описанията на класовете и други данни, необходими за класификацията. Този блок може директно да се използва или да се (само)обучава.

Постановка на задачата

Нека е дадено множество от обекти, които подлежат на класификация. Всеки обект се характеризира с набор от съществени признаци. На базата на използваните признаци се определя *признаковото пространство (пространството на признаците)*. Всеки обект е точка в това пространство.

Забележки

- ✓ Най-добре е отделните класове да могат да се разделят със съответни хиперравнини, зададени аналитично;
- ✓ По-нататък ще използваме означението $\vec{x}$ като означение на вектор от стойности на разглежданите признаци, т.е. вектор в съответното признаково пространство.

Тогава задачата за дефиниране на класовете се свежда до това за всеки клас C_i да се намери функция $g_i(\vec{x})$, която е такава, че $\vec{x} \in C_i$ тогава и само тогава, когато $g_i(\vec{x}) > g_j(\vec{x})$ за всяко $j \neq i$. При известни функции $\{g_i\}$ задачата за класификацията на даден обект $\vec{x}$ се свежда до намиране на това k , за което $g_k(\vec{x}) > g_j(\vec{x})$ за всяко $j \neq k$ (тогава $\vec{x} \in C_k$).

При наличие само на два класа горната задача се свежда до намиране или използване на *разделящо правило (разделяща функция) g* със свойството: $\vec{x} \in C_1$, когато $g(\vec{x}) > 0$, и $\vec{x} \in C_2$, когато $g(\vec{x}) < 0$. В този случай точките, за които $g(\vec{x}) = 0$, образуват границата между класовете.

Много често (вж. забележката по-горе) разделящата функция се търси в линеен вид:

$$g(\vec{x}) = w_0 + \sum_{i=1}^n w_i x_i, \quad \vec{x} = (x_1, \dots, x_n).$$

Тук w_i са коефициенти (тегла), а x_i – стойности на съответните признаци.

Обучение при разпознаване на образи

В разглеждания контекст обучението на една система за РО е процес на *постепенно усъвършенстване на алгоритъма за разделяне на обектите* (на разделящата функция).

В случаите на обучение с помощта на учител класовете $\{C_i\}$ са определени предварително. Освен с класовете системата разполага с множество от обучаващи примери и множество от тестови примери, които служат за обратна връзка (сечението им с обучаващите примери трябва да е празно). Тук задачата се свежда до уточняване и оптимизация на разделящата функция или по-общо на функциите, дефиниращи класовете. Процесът на уточняване е итеративен и ако се окаже, че не е сходящ, трябва да се разшири множеството на обучаващите примери. Същото трябва да се направи и когато вече обучената система работи лошо върху множеството от тестовите примери.

Самообучението се извършва без учител. При него не е известно колко и какви са класовете – дадено е само множество от обекти $\{\vec{x}\}$. Системата сама се опитва да

групира обектите в класове. В този случай се говори за т. нар. *кластеризация*. При кластеризацията резултатът от работата на системата съществено зависи от избрания метод и от подбора на признаците на обектите.